

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text> (дата звернення: 16.02.2024).

2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV: станом на 4 листоп. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення: 16.02.2024).

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода Україна від 27.06.2014 р.: станом на 30 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 16.02.2024).

4. Кабінет Міністрів України. Постанова від 03 березня 2021 р. № 179 Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 16.02.2024).

5. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 30.05.2018 р. № 430-р: станом на 3 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-r#Text> (дата звернення: 16.02.2024).

6. Про схвалення Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 09.12.2022 р. № 1155-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1155-2022-r#Text> (дата звернення: 16.02.2024).

УДК 340:12(043.2)

Загоруй Л.М., к.ю.н., доцент

Загоруй І.С., к.і.н., доцент

Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Київ, Україна

ПРАВОВІ ЦІННОСТІ: ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Питання про правові цінності залишається актуальним незважаючи на те, що вчені-правники тривалий час працюють над дослідженням правової природи цього феномена, класифікацією та «...осмисленням правових цінностей і розробкою ціннісного підходу у правових дослідженнях» [1, с. 1]. В умовах воєнного конфлікту загострюється проблематика правових цінностей, оскільки виникають виклики та тенденції, пов'язані з воєнними діями та їх наслідками. Сам факт розв'язання державою-агресором війни проти іншої суверенної, демократичної, правової держави з метою її знищення на перший погляд може ставити під сумнів такі цінності в праві як свобода, справедливість, інші цінності, які є складовою демократії,

верховенства права тощо, та які цей агресор очевидно обстоює у своєму позитивному праві. З іншого боку, навпаки, можна стверджувати, що визнані і закріплені в праві цінності, якими влада мала б себе обмежити, не стали соціальною практикою.

Загально визнано, що найабстрактнішими правовими цінностями є справедливість, свобода, рівність, моральність, гідність, доброта. Це основа, на якій вибудовується більш конкретне право. Вони визначають загальну мету та цілі правової системи в суспільстві, а також відіграють ключову роль в формуванні етичних основ правової системи. З урахуванням зазначеного в Конституції України (стаття 3) закріплені найвищі соціальні цінності - людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека; усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (стаття 21); кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості (стаття 23) та ін. Такий підхід знаходить подальшу трансформацію на рівні галузей права, наприклад в цивільному праві – це верховенство права, право власності, свобода в різних формах прояву, право на судовий захист, справедливість, добросовісність, розумність тощо. Утім, в умовах війни правові цінності можуть зазнати змін або обмежень через вплив конфлікту на них, тобто є виклики та простежуються певні тенденції.

Щодо викликів у сфері правових цінностей, то звернемо увагу на деякі з них. По-перше, в умовах війни стають майже незахищеними право на життя, право власності, особиста недоторканість, свобода та інші, тобто порушуються фундаментальні права людини, які в більшості забезпечують природне існування фізичної особи. Також замість дотримання міжнародних норм, ми стаємо свідками системних порушень або повного фактичного ігнорування (в публічній площині лунають інші цинічні заяви, які не мають відношення до реальних дій) зі сторони країни-агресора прав людини, як-то: масові вбивства, пограбування, катування, нелюдське поводження, різні форми насильства тощо. Отже, простежуються виклики щодо суттєвого збільшення порушень прав людини та правопорядку. Тому за таких умов важлива наявність правдивої інформації, фіксація, збір доказів для притягнення винних до відповідальності, а міжнародне право може відігравати важливу роль в цьому питанні. По-друге, можливе обмеження основних прав та гарантій, зловживання владою як з боку органів влади, так і збройних формувань та окупаційної влади. Такі процеси впливають на переосмислення правових цінностей з урахуванням існуючих реалій, бажанням вижити, зберегти своє життя та життя членів сім'ї, родичів, друзів. Таким чином, в умовах

війни створюються специфічні виклики щодо дотримання прав людини, та ролі права в цілому.

Наступним проявом є тенденції у сфері правових цінностей в умовах війни:

– зростання гуманітарної допомоги (особливо для вразливих категорій населення – дітей, інвалідів, людей похилого віку) та захист цивільного населення (*цінність добра й справедливості*);

– підвищення ролі правозахисних організацій щодо виявлення, документування правопорушень, воєнних злочинів;

– посилення ролі гуманітарного права (Женевські конвенції та додаткові протоколи) з метою обмеження застосування сили під час війни, забезпечення захисту цивільного населення, військовополонених, дітей тощо;

– посилення кібербезпеки, інформаційних та цифрових прав, системна боротьба з дезінформацією (з пропагандою) та забезпечення достовірної інформації в медіапросторі.

Звичайно перелік викликів та тенденцій не є вичерпним, але навіть на підставі цих прикладів можна побачити складність взаємозв'язків між воєнним конфліктом та правовими цінностями. З урахуванням цього, ми бачимо зростання потреби в збереженні загальнолюдських цінностей у праві, особливо щодо захисту й дотримання прав і свобод людини, актуалізації питання про відповідальність за воєнні злочини, відшкодування завданої шкоди, виплату репарацій. В умовах війни важливо зберігати баланс між відновленням прав людини, забезпеченням безпеки й дотриманням правил міжнародного гуманітарного права, що може бути підставою для переосмислення правових цінностей, їх ролі та значення. Останнє пов'язано з тим, що правові цінності впливають на формування мотиваційної складової поведінки, «... пронизують суспільну правосвідомість» [2, с. 87] впливають на правову культуру. Утім, демократія має базуватися на певній незмінній основі правових цінностей [3, с. 8].

Література

1. Гладкий С.О. Правові цінності як практична проблема правового життя українського суспільства. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/> (дата звернення: 27.01.2024).

2. Камінська Н.В. Сучасна парадигма конституційних цінностей та їх значення в умовах воєнного стану. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. № 2 (24). С. 86-95. Бібліотека конституційного права. URL: <https://ccu.gov.ua/library/suchasna-paradygma-konstytuciynyh-cinnostey-ta-yih-znachennya-v-umovah-voeyennogo-stanu> (дата звернення: 27.01.2024).

3. Грищук О.В. Філософія конституційних цінностей: монографія. Київ: «Компанія ВАІТЕ». 2019. 416 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/f/463419.pdf> (дата звернення: 27.01.2024).

УДК 316.346: 305(043.2)

Загуменна Ю.О., к.ю.н., доцентка,
Греля Д.П., курсантка,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Актуальність вивчення питання гендеру полягає в тому, що світ давно визнав, що надання пріоритету гендерній рівності в реформах усіх національних інституцій тісно пов'язане з фундаментальними цінностями демократії, індивідуальних свобод і прав людини та є складовою демократичного контролю в усіх сферах. З початку бойових дій на сході нашої держави, а тим паче з початком повномасштабного вторгнення, розпочалося активне впровадження методів та засобів передових країн. Сьогодні, коли Україна впевнено крокує на шляху до євроінтеграції, питання рівноправності чоловіків і жінок є актуальним для українського суспільства загалом і Сектору безпеки і охорони зокрема. Тому цілеспрямована державна політика щодо досягнення гендерної рівності є вирішальною умовою спрямування діяльності національних інституцій із забезпечення та гарантування рівних прав, свобод і можливостей чоловіків і жінок, утвердження гендерної демократії, формування гендерної культури та запобігання дискримінації за ознакою статі. Статус та сприйняття жінки-військовослужбовиці дуже змінився з 2014 року. Не маючи практично ніяких гарантій з боку держави, спочатку вони йшли на війну, а вже потім їх помітили і почали зважати на їхні потреби та інтереси. На фоні цього ми можемо спостерігати збільшення кількості жінок в лавах Збройних сил України. Звичайно, важливою умовою забезпечення гендерної рівності є правове забезпечення на рівні держави, яке гарантуватиме жінкам і чоловікам рівне право на службу у збройних силах, а їх права будуть захищені та розвинені. Оборонний сектор повинен мати можливість застосовувати гендерну перспективу, щоб повністю зрозуміти і реагувати на загрози державі та безпеці людини [1; 2].

Необхідність створення умов для рівної реалізації прав і свобод людини і громадянина незалежно від раси, статі, національності,